

DOI: 10.51728/ZRIPF202501005P

Stručni članak

Professional paper

Primljeno 12.05.2025.

Nihad Podžić, MA

Medžlis Islamske zajednice Zenica

npodzic@gmail.com

SAVREMENI NAPADI NA BUHARIJEV SAHIH

Sažetak

Hadis, kao drugi izvor islama, skupa s Kur'anom, čini osnovu islamske nauke. Ta dva izvora služe za donošenje šerijatskopравnih propisa. Dok Kur'an često iznosi opće smjernice, hadis detaljno pojašnjava pravila. Poslanik Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, prenosio je te detalje na temelju Objave. Otuda i veliko interesovanje islamskih učenjaka za hadis, njegovo zapisivanje i valorizaciju. Među onima koji su se bavili sakupljanjem i zapisivanjem hadisa posebno se isticao imam Buhari. Njegova zbirka hadisa El-Džami'u-s-sahih, u narodu poznata i kao Buharijev Sahih, slovi za najvjerodostojniju zbirku hadisa Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Apsolutna većina islamskih učenjaka sve hadise u Buharijevom Sahihu smatra autentičnim, dok mnogi od njih spominju i konsenzus u vezi s tim. Unatoč tome, određene skupine i pojedinci pokušavali su osporiti njegov rad i dovesti u pitanje vjerodostojnost spomenute zbirke. U ovom radu navedeno je nekoliko savremenih kritika na Buharijev Sahih, kao i odgovori hadiskih stručnjaka na te kritike, uz zaključak da su one neosnovane i da su rezultat ili loše namjere, ili nepoznavanja oblasti hadisa, te da nema sumnje u vjerodostojnost hadisa koji su zabilježeni u toj zbirci.

Ključne riječi: Buharijev Sahih, hadis, savremene kritike, odgovori, hadiski stručnjaci

Uvod

Hadis je, nakon Kur'ana, drugi izvor islama, i ta dva izvora služe kao osnova i polazište za sve ostale grane islamske nauke: akaid, fikh, tefsir itd. Na osnovu Kur'ana i hadisa donose se šerijatskopравни propisi, zaključuje se šta je dopušteno, a šta zabranjeno, šta nam je obaveza – farz izvršavati, a šta preporučeno – mustehab. Neraskidiva je veza između Kur'ana i hadisa jer mnogi propisi u Kur'anu nisu detaljno pojašnjeni. U Kur'anu se pravila i propisi najčešće spominju općenito, bez iznošenja detalja i pojedinosti, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je u svojim hadisima pojašnjavao te propise i pokazivao njihovu praktičnu primjenu. Tako se u Kur'anu nigdje ne navodi koliko rekata ima koji namaz, šta se uči na kojem rekatu, koliko se, procentualno, izdvaja zekata, niti koji je nisab za zekat. Sve te pojedinosti pojasnio je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u hadisima, a on nije govorio po hiru svome, kaže Uzvišeni Allah u Kur'anu (53: 3-4):

„On ne govori po hiru svome, to je samo Objava koja mu se obznanjuje!“

Otuda i veliko interesovanje islamskih učenjaka za hadis, njegovo zapisivanje i valorizaciju. Među onima koji su se bavili sakupljanjem i zapisivanjem hadisa, posebno se isticao imam Buhari, koji je, tragajući za hadisima obišao skoro cijeli islamski svijet. Tvrdio je da poznaje stotinu hiljada vjerodostojnih, i duplo više nevjerodostojnih hadisa. O njegovom ogromnom znanju iz oblasti hadisa svjedoči i slučaj koji se desio u Bagdadu kada su tamošnji učenjaci uzeli stotinu hadisa, ispremetali njihove senede (lance prenosilaca) i podijelili ih deseterici ljudi. Svaki od njih pitao je imama Buharija šta misli o tim hadisima. On je svakom od njih ponovio ono što je rekao, zatim je ukazao na greške koje su napravili, a nakon toga citirao svaki od tih hadisa s ispravnim senedom. (El-Bagdadi, 2002)

Zbog silnog znanja iz oblasti hadisa koje je imao dobio je počasnu titulu *emirul-mu'minine fil-hadis* – predvodnik muslimana iz oblasti hadisa. Zbog toga se njegova zbirka hadisa *El-Džami'u-s-sahih*, u narodu poznata kao Buharijev *Sahih*, smatra najvjerodostojnijom zbirkom hadisa Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Poznajući sve to, neprijatelji islama od davnina su, na razne načine, pokušavali da ubace sumnju u vjerodostojnost hadisa koje bilježi ovaj velikan i da ih ospore, kako bi osporili jedan od glavnih izvora islama. Nekada su, opet, te kritike bile posljedica nedovoljnog poznavanja hadiske znanosti.

U ovom radu bit će navedene neke od savremenih kritika Buharijevog *Sahiha* i, ukratko, spomenuti odgovori hadiskih stručnjaka na te kritike. U početnom dijelu rada bit će date naznake o *Sahihu* i navedeni stavovi hadiskih stručnjaka o tom djelu.

U bosanskoj akademskoj javnosti o *Sahihu* je ranije pisao prof. dr. Šefik Kurdić, čiji rad *Buharijin i Muslimov Sahih i njihove karakteristike* predstavlja ozbiljan pokušaj analize metodologije dvojice najvažnijih muhaddisa. U spomenutom djelu naglašava se preciznost i strogoća kriterija koje je Buhari primjenjivao pri odabiru hadisa.

1. Buharijev Sahih

Buharijev *Sahih* najvjerodostojnija je zbirka hadisa Allahovog Poslanika, *sallallahu alejhi ve sellem*, i proglašen je za najvrednije djelo poslije Kur'ana. To je prva zbirka koja je napisana s namjerom da se saberu samo sahih – vjerodostojni hadisi. Puno ime ove zbirke hadisa je: *El-Džami'u-s-sahihu – El-Musnedul-muhtesaru min ehadişi Resulillahi, sallallahu alejhi ve selleme, ve sunenihi ve ejamihi*. (Zbirka vjerodostojnih hadisa – Skraćena zbirka hadisa i prakse Allahovog poslanika, *sallallahu alejhi ve sellem*, sa spojenim lancima prenosilaca)

Na osnovu imena njegove zbirke može se zaključiti da je Buhari pri sakupljanju hadisa postavio sebi sljedeće uvjete:

1. da sabere hadise iz raznih oblasti vjere (akaid, fikh, tefsir i dr.),
2. da sakupi samo vjerodostojne hadise,
3. da sakupi samo hadise s potpunim i spojenim lancima prenosilaca,
4. da sačini skraćenu zbirku hadisa, tj. da mu nije cilj da uvrsti sve vjerodostojne hadise nego samo one s najvišim stepenom vjerodostojnosti. (Ibnul-Mulekkin, 2008, Kurdić, 2005).

Zbirka se sastoji od 97 poglavlja. Prvo poglavlje je: *Početak objave*, a zadnje: *Et-Tevhid* – vjerovanje u Božiju jednoću.

Buhari je ovu zbirku pripremao šesnaest godina i bio je vrlo kritičan i oprezan pri odabiru i zapisivanju hadisa koji će biti uvršteni u nju. Prije zapisivanja svakog hadisa temeljno bi ga izučio, zatim bi se konsultovao s drugim hadiskim stručnjacima, a potom klanjao dva rekata istihara-namaza, tražeći Allahovu pomoć i podršku u odabiru hadisa.

Uvjeti koje je Buhari postavio za uvrštenje određenog hadisa u *Sahih*:

- Da svi prenosioci hadisa moraju biti pouzdani, sve do ashaba, te da su se učenjaci složili u vezi s njihovom pouzdanošću. To znači da su iskreni i pravedni, da imaju čvrstu memoriju, ispravno uvjerenje i da su te osobine kod njih na visokom nivou.
- Da ne smije biti prekida u lancu prenosilaca (sened).
- Ako je hadis prenesen metodom *an'ane* (gdje jedan ravija prenosi hadis od svog prethodnika riječima *an* – od, a ne izrazom *rekao mi je* ili obavijestio me je), tada je neophodno dokazati da je došlo do susreta između tih prenosilaca.
- Da su se muhaddisi koji su živjeli prije njega, kao i njegovi savremenici, složili u vezi s vjerodostojnošću tog hadisa.
- Da hadis ne posjeduje bilo kakav skriveni nedostatak i da se ne suprotstavlja nekoj drugoj, jačoj predaji. (Ibn Hadžer: 1960)

Zbog tako preciznih uvjeta Buharijev *Sahih* i slovi za najvjerodostojniju zbirku hadisa Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

1.1. Mišljenja islamskih učenjaka o Buharijevom Sahihu

Apsolutna većina islamskih učenjaka sve hadise u Buharijevom *Sahihu* smatra autentičnim, dok mnogi od njih spominju konsenzus u vezi s tim. Kada bi se navele sve pohvale

koje su izrečene o ovoj zbirci hadisa, zahtijevalo bi to prilično obimnu studiju, stoga će ovdje biti spomenuti samo učenjaci koji su imali jednoglasan stav u pogledu vjerodostojnosti ove hadiske zbirke.

Hanefijski učenjak i komentator Buharijevog *Sahiha*, imam Bedruddin el-'Ajni je rekao: “Učenjaci iz prvih i potonjih generacija, bez razilaženja, prihvataju Buharijevu hadisku zbirku.” (El-'Ajni 2001:1/2)

Ebu Nasr es-Sidžzi tvrdi da su vjerodostojni svi hadisi iz Buharijevog *Sahiha*. (Ibn Salah, 2002)

Imam Džuvejni sve hadise iz Buharijevog i Muslimovog *Sahiha* smatra vjerodostojnim. (Ibn Hadžer, 2013)

Imam Nevevi, govoreći o *Sahihu* imama Buharija i *Sahihu* imama Muslima, kaže: “Islamski je ummet jednoglasan u pogledu toga da su ove dvije knjige ispravne, te da je dužnost postupati po hadisima koji su zabilježeni u njima.” (Nevevi 2007:1/218)

U vezi s Buharijevim *Sahihom* Ibn Kesir kaže: “Učenjaci su jednoglasno prihvatili ovu knjigu i hadise zabilježene u njoj smatraju ispravnim.” (Ibn Kesir 1997:11/27)

A imam Ibn Mulekkin kaže: “Islamski ummet zastupa jedinstven stav u pogledu toga da su Buharijeva i Muslimova hadiska zbirka vjerodostojne, a to znači da je obaveza postupati u skladu s hadisima koji se nalaze u njima.” (Ibn Mulekkin 2008:27)

Imam Dehlevi je rekao: “Što se tiče dva sahiha, hadiski učenjaci jednoglasni su u vezi s tim da su, bez sumnje, vjerodostojni svi hadisi koji su zabilježeni u tim knjigama s kompletnim lancem prenosilaca. Svako ko ih potcijeni smatra se novotarom koji ne slijedi put vjernika.” (Dehlevi 1992: 1/386–387)

Imam Ševkani je rekao: “Dozvoljeno je dokazivati svim hadisima iz dva sahiha ili iz jednog, bez ikakvog ispitivanja. Buhari i Muslim obavezali su se da će bilježiti samo ispravne hadise, a ummet je prihvatio sve što se nalazi u tim hadiskim zbirkama.” (Ševkani 2010: 1/50)

Hadiski stručnjak Ahmed Šakir kaže: “Istina je, bez imalo dvojbe, da hadiski stručnjaci i drugi učenjaci koji su hodili njihovim stopama smatraju vjerodostojnim sve hadise zabilježene u dva sahiha. U tim knjigama nema nijednog slabog hadisa.” (Šakir 2015: 27–28)

Navedene izjave predstavljaju kap u moru pohvala koje su najveći islamski učenjaci izrekli o hadisima imama Buharija i njegovog *Sahiha*, ali zbog kratkoće ovog rada dovoljno je ovo što je spomenuto.

1.2. Kritičari Buharijevog Sahiha

U ovom poglavlju treba navesti glavne skupine koje iznose kritike u vezi s Buharijevim *Sahihom*. To su:

1.2.1. Mu'tezile

Mu'tezile su racionalistička sekta koja zastupa brojna mišljenja oprečna stavovima učenjaka ehlius-sunneta vel-džemata, u šta spada i odbacivanje svih hadisa koji se, po njihovom mišljenju, suprotstavljaju razumu, kao i onih hadisa koji nisu u skladu s njihovim akaidskim uvjerenjima, kao npr. hadisi koji govore o šefa'atu (zauzimanju) Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, za velike grešnike na Sudnjem danu, zbog njihovog pogrešnog ubjeđenja da će veliki grešnici nužno boraviti vječno u Džehennemu. (El-Husejn, 1987)

1.2.2. Rafidije

Rafidije su ši'itska sekta koja smatra da se većina ashaba nakon smrti Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, odmetnula od vjere, zbog čega ih vrijeđaju, a posebno ispoljavaju mržnju, čak i u vjerskim obredima, prema Ebu Bekru, Omeru i Aiši, radijallahu anhum, i zbog toga odbacuju sve hadise koje oni bilježe. (El-Musevi, 2007)

1.2.3. Kur'anije

Kur'anije su sekta koja ne priznaje i ne prihvata sunnet kao izvor vjere, te smatraju da je Kur'an jedini izvor vjere i da je on sasvim dovoljan. Pojavili su se početkom dvadesetog stoljeća u Egiptu. Njihov osnovni postulat je da je Kur'an sasvim dovoljan muslimanima i da nemaju potrebe za sunnetom, za ashabima niti za ulemom ummeta, jer Allah čuva Kur'an od bilo kakvih izmjena, za razliku od sunneta ili riječi ashaba i uleme koje su sklone

izmjenama i zaboravu. Smatraju da jedino oni ispravno slijede Kur'an. (Zejnu, 2011)

Međutim, oni, ustvari, niti rade po Kur'anu niti ga prihvataju kao izvor vjere. Oni, zapravo, prihvataju jedan dio Kur'ana, a odbacuju drugi dio, jer Allah, dž. š., u Kur'anu naređuje strogu pokornost Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rad po onome što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio.

1.2.4. Orientalisti

Orientalizam je intelektualni pravac koji se bavi proučavanjem civilizacija istočnih naroda općenito, a posebno islamske i arapske civilizacije. Orientalisti su zapadni učenjaci, nemuslimani, koji su se bavili proučavanjem islama i arapskog jezika. Josef Šaht, jedan od njih, napisao je knjigu pod nazivom *Temelji muhamedanskog vjerazakona* koja je postala osnova za sve kritičare islama i posebno sunneta Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. (El-'Amri, 2015)

1.2.5. Neki modernisti

Neki modernisti su, očarani zapadnom kulturom, pali pod utjecaj mu'tezila i njihovog negiranja hadisa kao drugog izvora islama, pokušavajući da iznesu razne sumnje u vezi s tim, pod izgovorom da time žele napredak i prosperitet islama i muslimana. Zbog toga su hadise Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a posebno hadise iz Buharijevog *Sahiha*, pokušavali da protumače prema zapadnim standardima, smatrajući ih zastarjelim historijskim naslijeđem čije je vrijeme prošlo. (En-Nabulsi, 2010) Takođe, odbacuju „ahad“ hadise, zato što po njima oni upućuju samo na relativno znanje (*zann*). (Adilović, 2013)

2. Savremene kritike Buharijevog *Sahiha*

U ovom poglavlju bit će spomenuto nekoliko savremenih kritika Buharijevog *Sahiha*.

2.1. Prva kritika: Buhari je običan čovjek koji može da pogriješi, nije bezgrešan, stoga ne možemo da tvrdimo da je njegova knjiga potpuno ispravna i tačna. (Ejlal, 2017)

Odgovor:

Prvo: Činjenica da nije bezgrešan ne znači da mora biti prisutna greška u svakom njegovom djelu. Mnoga djela s kojima se susrećemo dovedena su skoro do perfekcije i u njima gotovo da se ne može naći greška. Takođe, logički je moguće, a i praksa je pokazala da čovjek može da uradi nešto potpuno ispravno bez greške. Stoga, onaj ko tvrdi da postoji greška u nekom radu i djelu mora da pruži dokaz za postojanje te greške, dok tvrdnja o postojanju greške samo zbog mogućnosti njenog nastanka nije valjan argument. Samim tim, to što Buhari nije bezgrešan, ne znači da u njegovom *Sahihu* postoji greška, a greške koje se navode kao razlog za nepovjerenje u njega izmišljene su i nema dokaza za njih. (El-'Akl, 2019)

Drugo: Imam Buhari doveo je *Sahih* do perfekcije, posebno u pogledu autentičnosti hadisa, postavljajući vrlo stroge uslove za autentičnost hadisa koje niko drugi, ni prije a ni poslije njega, nije postavio. Mnoge hadise izostavio je zbog sitnih nedostataka ili sumnji. I pored toga je, prilikom zapisivanja svakog hadisa, klanjao dva rekata i molio Allaha da ga nadahne i uputi na ono što je ispravno. Jedan od učenika imama Buharija, El-Ferabri je rekao: „Rekao mi je Muhammed ibn Ismail el-Buhari: „Nisam zapisao ni jedan hadis u svoj *Sahih* a da se prije toga nisam okupao i klanjao dva rekata dobrovoljnog namaza.“ (El-Bagdadi, 2002: 2/327)

Treba napomenuti i da je imam Buhari proveo dug vremenski period radeći na reviziji i pažljivom pregledu *Sahiha*, kako je rekao: „Napisao sam svoju knjigu *Sahih* u periodu od šesnaest godina, odabirući zapisane hadise između šest stotina hiljada hadisa koje sam sakupio, i postavio sam je kao argument između mene i Uzvišenog Allaha.“ (El-Bagdadi, 2002: 2/327)

Treće: Imam *Buhari* je, kao što prenosi istaknuti hadiski stručnjak El-Ukajli, *Sahih* predložio najistaknutijim učenjacima hadisa u svom vremenu, kao što su Ali ibn Medini, Jahja ibn Me'in, Ahmed ibn Hanbel i drugi, pa su to njegovo djelo oni prekontrolisali i potvrdili da je ispravno i tačno. (Ibn Hadžer, 1984)

2.2. Druga kritika: Ne postoji šest stotina hiljada hadisa, a i da postoji kako je moguće da ih je Buharija mogao proučiti i prostudirati, analizirajući njihove lance prenosilaca i tekstove, u periodu od šesnaest godina koliko mu je trebalo da napiše knjigu? To podrazumijeva da je proučavao više od stotinu hadisa dnevno,

čak ako uzmemo u obzir dane bolesti i dugih putovanja u taj račun, pa kako tek ako ih izbacimo iz ukupnog broja dana ?! (Ejlal, 2017)

Odgovor na ovu kritiku je sljedeći:

Prvo: Raniji hadiski učenjaci su pod pojmom *hadis* podrazumijevali lanac prenosilaca, pa kada je Buhari spomenuo broj od šest stotina hiljada hadisa, nije mislio na šest stotina hiljada pojedinačnih hadisa, i svaki hadis sa lancem prenosilaca i tekstom koji se razlikuje od drugih hadisa, već se misli na hadise s ponovljenim lancima prenosilaca i različitim putevima kojima je taj hadis prenesen. To znači da jedan hadiski tekst koji prenosi nekoliko ashaba hadiski učenjaci računaju kao nekoliko hadisa, shodno broju ashaba koji ga prenose.

Dakle, jedan hadiski tekst može da dosegne do desetina hadisa u terminologiji ranijih hadiskih učenjaka.

Rekao je Nedžmuddin el-Kamuli: „Ono što je Buharija mislio spominjući taj broj hadisa je raznolikost puteva, lanaca prenosilaca i predaja ashaba, tabi'ina i drugih, pa je sve nazvao hadisima, a raniji muhaddisi su običavali koristiti za to termin hadis." (Ez-Zerkeši, 1998: 1/181)

Drugo: Raniji hadiski stručnjaci su u hadise ubrajali i predaje koje se bilježe od ashaba i tabi'ina, kao što tvrde imam El-Bejheki i Es-Sujuti. (Es-Sujuti, 1993)

Takođe, veliki hadiski stručnjak Ibnus-Salah, objašnjavajući Buharijevu izjavu da je zapamtio stotinu hiljada ispravnih hadisa, i dvjesto hiljada neispravnih, kaže da se u to ubrajaju i predaje ashaba i tabi'ina, kao i to da se jedan hadis koji je prenesen s više lanaca prenosilaca računa kao više hadisa, shodno tome koliko ima tih lanaca. (Ibn Salah, 2002)

Treće: Imam Buhari bio je intelektualna gromada čiji je talenat i genijalnost posvjedočio ummet. Svoj život on je usredsredio na memorisanje i izučavanje sunneta, proučavanje stanja ljudi i mana koje mogu utjecati na ispravnost hadisa; bio je neko kome nije trebalo puno vremena za proučavanje jednog hadisa. Ako se tome doda i berićet u vremenu koji Allah daje istinskim učenjacima, a imam Buhari jedan je od njih, onda ne treba da nas čudi da je uspio da prouči tako veliki broj hadisa.

Islamska povijest nudi podatke o dostignućima mnogih učenjaka koji svjedoče o tome kako su oni za vrlo kratak period

postigli ono što se mnogim ljudima čini nemogućim i za što bi im bila potrebne decenije, pa čak i vjekovi.

Naprimjer, imam Nevevi napisao je mnoga naučna djela koja su temeljito istražena i provjerena, uključujući opsežne radove o hadisu, islamskom pravu, arapskom jeziku, biografijama učenjaka i druga djela, iako je relativno kasno počeo sa sticanjem znanja, u devetnaestoj godini, a umro je vrlo mlad, kada je imao četrdeset pet godina.

2.3 Treća kritika: U Buharijevom *Sahihu* nalaze se određeni hadisi koji ukazuju na propise koji nisu spomenuti u Kur'anu, a da su ti hadisi vjerodostojni Uzvišeni Allah bi nam pojasnio te propise u Kur'anu, jer On je rekao: مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ / *Mi u Knjizi nismo ništa izostavili!* (Kur'an, 6:37) (Subhi, 2005)

Odgovor na ovu kritiku je sljedeći:

Prvo: Pod pojmom *Knjiga* u ovom ajetu ne misli se na Kur'an, nego na *Levhil-mahfuz* – *Pomno čuvanu ploču* u kojoj je zapisano Božije određenje i sve ono što će se desiti do Sudnjeg dana. (Et-Taberi, 1980, Ibn Kesir, 1999)

Drugo: I vjerodostojni hadisi su također dio Allahove objave; dužni smo raditi u skladu s njima, bez obzira da li je taj propis već ranije bio spomenut u Kur'anu ili ne. Kaže Allah, dželle šanuhu, u suri *En-Nedžm*: وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ / *On (Poslanik) ne govori po hiru svome – to je samo Objava koja mu se obznanjuje!* (Kur'an, 53: 3-4)

To što određeni propis koji je spomenut u hadisu nije spomenut i u Kur'anu ne ukazuje na nevjerodostojnost hadisa. Sam Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upozoravao je na takvo pogrešno ubjeđenje, rekavši: „Treba da se boji onaj čovjek koji se, kada mu se prenese neka moja naredba ili zabrana, nasloni na svoju stolicu i kaže: 'Imamo Allahovu Knjigu, pa šta u njoj nađemo od dopuštenog smatramo to dopuštenim, a šta u njoj nađemo da je zabranjeno, mi to smatramo zabranjenim. Znajte da je sve što vam zabrani Poslanik isto kao da je zabranio i Allah.'“ (Ibn Madže, 2009:12)

2.4. Četvrta kritika: Ako je Buharija poznao stotinu hiljada ispravnih hadisa, zašto je u svoju zbirku uvrstio samo oko četiri hiljade hadisa (koji se ne ponavljaju). (Ejlal, 2017).

Odgovor na ovu kritiku je sljedeći:

Prvo: Buharija je u samom naslovu svoje knjige pojasnio da mu je cilj da napravi skraćenu zbirku hadisa, tj. da mu nije cilj da uvrsti sve vjerodostojne hadise nego samo one koji su na najvišem stepenu vjerodostojnosti.

Drugo: Kao što je spomenuto u odgovoru na već navedene kritike, raniji hadiski stručnjaci su u hadise ubrajali i predaje ashaba i tabi'ina, i računali su jedan tekst hadisa koji je prenesen putem više lanaca prenosilaca kao više hadisa, shodno tome koliko ima tih lanaca prenosilaca.

Treće: Buharija se bojao da bi, ukoliko uvrsti u svoju zbirku sve vjerodostojne hadise, *Sahih* bio preopširan, bilo bi ga teško naučiti napamet, i mogao bi zbog toga biti opterećenje ljudima. Zato se zadovoljio onim hadisima koje je spomenuo, oslanjajući se i na trud koji su uložili drugi hadiski učenjaci koji su pisali puno opširnija djela, kao što je *Muvetta* imama Malika, ili *Musned* njegovog učitelja, imama Ahmeda.

Ibn Hadžer prenosi da je Buhari rekao: „U svoj *Sahih* uvrstio sam samo vjerodostojne hadise, a mnoge druge sam izostavio, bojeći se da ne bude preopširan, pa da ljudima to ne bude opterećenje.“ (Ibn Hadžer 2005:18)

2.5. Peta kritika: Buhari se usmjerio na izučavanje lanca prenosilaca hadisa, a zapostavio je proučavanje samog teksta hadisa, pa je u *Sahih* uvrstio mnoge hadise koji su u suprotnosti s nekim temeljnim šerijatskim pravilima kao i sa zdravim razumom, što ukazuje na to da su ti hadisi izmišljeni i da nisu vjerodostojni. (Ebu Rejja, 1994)

Odgovor na ovu kritiku je sljedeći:

Prvo: Bilo koji objektivan i precizan istraživač, koji je upoznat s hadiskim zbirkama, lahko će da primijeti da je Buhari, kao što je pridavao značaj lancima prenosilaca, isto toliko vodio računa i o samom tekstu hadisa. Svako ko je studirao ili pročitao bilo šta o o hadiskoj terminologiji lahko će da uoči da je ta kritika neosnovana, jer se u svakoj knjizi koja o tome govori kaže da postoje dva osnovna uvjeta da bi se neki hadis smatrao vjerodostojnim, a to su: da hadis ne posjeduje bilo kakav skriveni nedostatak i da se ne suprotstavlja nekoj drugoj, jačoj predaji. Ti nedostaci, kao što su istraživani u lancu prenosilaca, istraživani su i u samom tekstu hadisa. Zato su svi stručnjaci za hadis složni u vezi s pravilom koje glasi: „Lanac prenosilaca može da bude ispravan, a

da sadržaj hadisa bude neispravan zbog određenih nedostataka, ili zbog toga što se suprotstavlja nekoj jačoj predaji. Važi i obrnuto, sadržaj i tekst hadisa može da bude ispravan, ali da to ne bude i lanac prenosilaca“. Dakle, hadiski učenjaci istraživali su i kritikovali sadržaj hadisa, otkrivajući u njemu greške, izobličenja i nepravilnosti, a o tome su pisali i zasebna djela.

Postoje, takođe, i precizna pravila koja su korištena prilikom istraživanja i proučavanja teksta hadisa. Ta pravila pomagala su da se uoče greške i nedostaci, kao što su, npr.: da tekst hadisa sadrži neke besmislene fraze, da proturječi zdravom razumu, da je suprotan drugim, jačim hadiskim tekstovima, da je suprotan jasnom kur'anskom tekstu, ili zato što ne liči na riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, itd.

Drugo: Buhari je, prema ocjenama svih hadiskih stručnjaka, povjerljiv prenosilac. Taj epitet stekao je nakon iscrpne provjere njegove ličnosti, pravednosti i preciznosti u prenošenju hadisa. A da bi stručnjaci za oblast hadisa utvrdili da je neko takav, bilo je potrebno je da uporede hadise koje on bilježi s hadisima drugih povjerljivih prenosilaca i da ustanove da sadržaj tih hadisa nije u suprotnosti s hadisima koji oni bilježe. Dakle, i tada su istraživali sam tekst hadisa i da li u njemu ima skrivenih nedostataka. Zato se u knjigama koje govore o prenosiocima hadisa može naći da su mnogi od njih opisani riječima: „Prenosi čudne predaje“, ili „Predaje koje prenosi su u suprotnosti s predajama pouzdanijeg prenosioca hadisa“. Sve to kazuje da oni nisu zanemarivali sadržaj teksta hadisa i da je Buharija bilježio samo provjerene predaje.

Zaključak

Apsolutna većina islamskih učenjaka sve hadise u Buharijevom *Sahihu* smatra autentičnim, dok mnogi od njih navode i konsenzus u vezi s tim. Budući da je tako, i da je Buharijev *Sahih* najvjerodostojnija zbirka hadisa Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, razne skupine, kako nemuslimana tako i muslimana, zbog toga što se određeni hadisi iz *Sahiha* kose s njihovim pogrešnim ubjeđenjima, od davnina su pokušavali da ubace sumnju u hadise koje bilježi ovaj velikan, kako bi u potpunosti mogli osporiti dokazivanje hadisima iz njegovog *Sahiha*. Jer, ukoliko se ubaci sumnja u određeni broj hadisa i u

povjerljivost imama Buharija, pa ko onda garantuje da su ostali hadisi koje on bilježi vjerodostojni?

Međutim, te sumnje i kritike rezultat su ili loše namjere, ili nepoznavanja oblasti hadisa, ili pogrešnog razumijevanja i davanja prednosti vlastitom razumu nad umovima najvećih učenjaka i hadiskih stručnjaka, suprotno pravilima hadiske nauke. Zbog toga su hadiski učenjaci vrlo lahko odgovorili na sve te sumnje i kritike i dokazali da su one neosnovane, te da nema sumnje u povjerljivost imama Buharija i njegovo znanje iz oblasti hadisa, kao ni u vjerodostojnost hadisa koje on bilježi.

Literatura

- Adilović, Zuhdija (2013). *Modernisti i islam*. Zenica: Islamski pedagoški fakultet.
- Dehlevi, Ahmed b. Abdir-Rahman (1992). *Hudždžetullahil-baligatu*. Bejrut: Daru ihjail-'ulumu, drugo izdanje.
- Ebu Rejja, Mahmud, (1994). *Edvau 'ala es-sunnetil-Muhammedije*. Kairo: Darul-me'arif, šesto izdanje.
- Ejlal, Rešid, (2017). *Sahihul-Buhari – Nihajetul-ustureti*. Rabat: Darul-vetan, prvo izdanje.
- El-'Ajni, Bedruddin, *Umdetul-kari*. Bejrut: Daru ihjait-turasil-arabijji.
- El-'Akl, Abdurrahman (2019). *Ebrezut-tu'unil-mu'asireti fil-džami'is-sahihil-Buhari*. Saudijska Arabija: Merkez En-Nuhebil-'ilmije.
- El-'Amri, Ekrem (2015). *Mevkif El-Istišrak mines-sunneti*. Medina, El-Džamiatul-islamijje.
- El-Askelani, Ibn Hadžer, Šihabuddin (1959). *Fethul-bari*. Egipat: Darul-Me'arifeti.
- El-Askelani, Ibn Hadžer, Šihabuddin (1960). *Hedjus-sari*. Kairo: El-Mektebetus-selefije. prvo izdanje.
- El-Askelani, Ibn Hadžer, Šihabuddin (1984). *Tehzibut-tehzib*. Bejrut: Darul-fikr.
- El-Askelani, Ibn Hadžer, Šihabuddin (2013). *En-Nuketu 'ala kitabi Ibni Salah*. Rijad: Darul-Mejman, prvo izdanje.
- El-Bagdadi, El-Hatib (2002). *Tarihul-Bagdad*. Bejrut: Darul-garbil-islamiji, Prvo izdanje.

- El-Husejn, Et-Tahir, (1987). *Mevkiful-mu'tezileti mines-sunnetin-nebevijeti*. Rijad: Darul-liva.
- El-Mizzi, Džemaluddin (1980). *Tehzibul-kemal*. Damask: Mu'essesetur-risaleh, prvo izdanje.
- El-Musevi, Husejn (2007). *Lillahi summe lit-tarih*. Aleksandrija: Darud-da'vetil-islamijeti.
- En-Nabulsi, Enes (2010). *El-Muntalekatul-fikrije vel-akadije 'indel-hadasijin lit-t'an fis-sahihajn*. Jordan: El-Džamiatul-urdunijje.
- En-Nevevi, Muhjiddin (2007). *Tehzibul-esmai vel-lugat*. Bejrut: Darul-kutubil-'ilmijeti.
- Es-Sujuti, Dželaluddin (1993). *Tedribur-ravi*. Rijad: Mektebetul-kevser.
- Eš-Ševkani, Muhammed (2010). *Nejlul-evtar*. Kairo: Daru Ibnul-Dževzi, prvo izdanje.
- Et-Taberi, Ibn Džerir (1980). *Džami'ul-bejan*. Bejrut: Mu'essesetur-risaleh, prvo izdanje.
- Ez-Zerkeši, Bedruddin (1998). *En-Nuketu 'ala mukadimeti Ibnis-Salah*. Saudijska Arabija: Edva'us-selef.
- Ibn Džema'a, Bedruddin (1984). *Munasebatu teradžumil-Buhari*. Indija: Ed-Darus-selefijeh.
- Ibn Hanbel, Ahmed (1995). *Musned*. Kairo: Darul-hadis.
- Ibn Kesir, Ismail (1997). *El-Bidaje ven-nihaje*. Rijad: Darul-hedžr.
- Ibn Kesir, Ismail (1999). *Tefsiru Kur'anil-'azim*. Rijad: Daru Tajjibeh.
- Ibn Madže (2009). *Sunen*. Bejrut: Mu'essesetur-risaleh.
- Ibn Salah, Osman (2002). *Me'arifetu envai' 'ulumil-hadis (Mukadimmetu Ibni Salahi)*. Bejrut: Darul-kutubil-'ilmijeti.
- Ibnul-Mulekkin, Siradžuddin (2008). *Et-Tevdih*. Damask: Darun-nevadir.
- Ijjad, El-Kadi (1998). *Ikmalul-mu'lim*. Egipat: Darul-vefa, Prvo izdanje.
- Korkut, Besim (1991). *Kuran s prijevodom*. Sarajevo: Visoki saudijski komitet u Bosni i Hercegovini.
- Kurdić, Šefik (2005). *Buharijin i Muslimov Sahih i njihove karakteristike*, Zbornik radova Islamske pedagoške akademije u Zenici, III/2005, str. 9–23.
- Subhi, Ahmed (2005). *El-Kur'an u kefa*. Bejrut: Darul-intišar el-arabij, prvo izdanje.

- Šakir, Ahmed (2015). *Šerh El-Baisul-hasis*. Damask: Resalah Publishers.
- Zejnu, Ali (2011). *El-Kur'anijjun*. Damask: Darul-Kabes, prvo izdanje.

CONTEMPORARY ATTACKS ON AL-BUKHĀRĪ'S SAHIH

Nihad Podžić, MA

Abstract

Hadith, as the second source of Islam after the Qur'an, together with it constitutes the foundation of Islamic scholarship. These two sources serve as the basis for deriving Shariah legal rulings. While the Qur'an often presents general guidelines, Hadith provides detailed explanations of the rules. The Prophet Muhammad, peace and blessings be upon him, conveyed these details based on Divine revelation. Hence the great interest of Islamic scholars in Hadith, its recording, and its authentication. Many of them devoted themselves to collecting and documenting Hadith, among whom Imam al-Bukhari stood out in particular. His compilation Al-Jami' al-Sahih, commonly known as Sahih al-Bukhari, is regarded as the most authentic collection of the sayings of Allah's Messenger, peace and blessings be upon him. The overwhelming majority of Islamic scholars consider all the hadiths in Sahih al-Bukhari authentic, with many of them even reporting a consensus on this matter. Despite that, certain groups and individuals have attempted to challenge his work and question the authenticity of this collection. In this paper, I have mentioned several contemporary critiques of Sahih al-Bukhari along with the responses of hadith experts to those critiques, concluding that such criticisms are baseless and stem either from ill intentions or from ignorance in the field of hadith, and that there is no doubt regarding the authenticity of the hadiths recorded in this collection.

Keywords: Sahih al-Bukhari, Hadith, contemporary critiques, responses, hadith scholars

نهاد بودزيتش: الهجمات المعاصرة على صحيح البخاري الملخص

الحديث، باعتباره المصدر الثاني للإسلام بعد القرآن الكريم، يشكّل مع القرآن أساس العلوم الإسلامية، وهذان المصدران يستخدمان في استنباط الأحكام الشرعية. بينما يورد القرآن في الغالب توجيهات عامة، يقوم الحديث بتفصيل الأحكام وشرحها. وقد نقل النبي محمد ﷺ هذه التفاصيل استنادًا إلى الوحي الإلهي. ومن هنا جاء اهتمام العلماء المسلمين الكبير بالحديث، تدوينه وتقويمه. وقد انشغل كثير منهم بجمع الأحاديث وتدوينها، وكان من أبرزهم الإمام البخاري، الذي اشتهر بكتابه "الجامع الصحيح" المعروف عند الناس بـ "صحيح البخاري"، والذي يُعدُّ أصح كتاب بعد كتاب الله تعالى، وأوثق مجموعات أحاديث رسول الله ﷺ. إن الغالبية العظمى من علماء الأمة يعتبرون جميع الأحاديث الواردة في صحيح البخاري صحيحة، بل إن كثيرًا منهم نقل الإجماع على ذلك. ومع ذلك، حاولت بعض الجماعات والأفراد الطعن في عمله والتشكيك في موثوقية هذا الكتاب. وفي هذا البحث ذكرْتُ بعض الانتقادات المعاصرة الموجهة إلى صحيح البخاري، مع ردود أهل الاختصاص من علماء الحديث عليها، مُستنتجًا أن تلك الانتقادات لا أساس لها، وأنها ناتجة إما عن سوء نية، أو عن جهل بعلم الحديث، وأنه لا شك في صحة الأحاديث الواردة في هذا الكتاب.

الكلمات المفتاحية: صحيح البخاري، الحديث، الانتقادات المعاصرة، الردود، علماء الحديث